

УДК 378.046(477)/378(4):81*243

Петриченко Н. С.,
аспірантка, Інститут вищої освіти Національної
академії педагогічних наук України (Україна, Київ),
petrychenko_natalia@ukr.net

Плюрилінгвальна освіта в контексті інтернаціоналізації вищої освіти України

Розглядаються процеси інтернаціоналізації та інтеграції в сучасній системі вищої освіти України. Зазначено, що інтернаціоналізація вищої освіти є відповіддю на глобалізаційні тенденції розвитку сучасного суспільства. Для України інтернаціоналізація стає важливим вектором для реформування системи вищої освіти, її модернізації у напрямку гармонізації з контекстом європейських освітніх вимог. Підкреслюється та аналізується важлива роль плюрилінгвальної освіти як чинника інтеграції України у міжнародний освітній простір. В сучасних умовах, плюрилінгвальна освіта є важливим засобом, котрий формує свідомість особистості та її здатність бути соціально мобільною в суспільстві, сприяє веденню діалогу культур у світі, що глобалізується навколо розв'язання різноманітних проблем, вона стає одним з важливих складових підготовки спеціаліста, що гарантує його професійну успішність.

Ключові слова: плюрилінгвальна освіта, інтернаціоналізація вищої освіти, інтеграційні процеси, міжнародний освітній простір, глобалізація, мобільність.

Глобалізаційні тенденції розвитку сучасного суспільства ставлять нові вимоги перед освітою, що відіграє сьогодні вирішальну роль у становленні молодої людини як особистості та професіонала. Система освіти суспільства, темпи та глибина перетворень повинні повною мірою задовольняти потреби особистості, суспільства і держави. Характеризуючи нашу сучасність, Л. Горбунова виокремлює два найбільш значимі фактори, які формують цілий ряд викликів для індивіда і суспільства в освітній сфері: по-перше, ми живемо в кризовому світі, який трансформується в напрямі до глобальної цілісності за конкуруючими сценаріями; по-друге, на світовому рівні внаслідок інформаційно-комунікаційної революції формується так зване «суспільство знань», для якого характерний новий спосіб цивілізаційного розвитку – інформаціоналізм [4]. Проте сучасна освіта повинна не лише враховувати виклики сьогодення, але набути випереджального безперервного характеру, для того щоб гнучко реагувати на всі процеси, що відбуваються в Україні та світі. Як наголошується в Національній доктрині розвитку освіти, освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. В установчому документі ЮНЕСКО «Вища освіта у глобалізованому суспільстві» виділено чотири ключових аспекти глобалізації, які безпосередньо впливають на вищу освіту і формування її міжнародного характеру:

- зростання значення суспільства знань/економіки;
- розробка нових торговельних угод, які охоплюють, у тому числі, торгівлю освітніми послугами;
- нововведення в галузі інформаційно-комунікаційних технологій;
- зростання ролі ринку і ринкової економіки.

Зазначені аспекти, в свою чергу, відіграють роль каталізаторів нових явищ у сфері вищої освіти, серед яких:

- i) поява нових провайдерів освіти – мультинаціональних компаній, корпоративних університетів та медіакорпорацій;

ii) нові форми забезпечення освіти, у тому числі дистанційної, віртуальної і прямої освіти, що надаються зокрема і приватними компаніями;

iii) значна диверсифікація кваліфікацій і свідоцтв про освіту;

iv) значна мобільність учнів, програм, провайдерів і проектів, які виходять за межі національних кордонів;

v) акцент на навчання упродовж усього життя, що, в свою чергу, призводить до збільшення попиту на післясередню освіту;

vi) збільшення обсягу приватних інвестицій у сферу послуг, що надаються у сфері вищої освіти.

Усі ці явища спричиняють істотні наслідки для вищої освіти стосовно її якості, доступу до неї, різноманітності та її фінансування [2, с. 4–6].

Тому все актуальніше постають питання інтернаціоналізації та інтеграції вищої освіти України в глобально-міжнародну освітню спільноту. Як зазначається у комюніке Всесвітньої конференції ЮНЕСКО із вищої освіти «Нова динаміка вищої освіти і наукових досліджень для зміни і розвитку суспільства», «Нова динаміка перетворює ландшафт вищої освіти і наукових досліджень. Необхідно зміцнювати партнерські стосунки та узгоджувати дії на національному, регіональному і міжнародному рівнях з метою забезпечення якості та усталеності систем вищої освіти в усьому світі» [16].

Питання інтернаціоналізації вищої освіти актуально постає в роботах вітчизняних науковців: В. Андрущенко, Т. Андрущенко, М. Бойченко, Л. Горбунової, М. Дебич, М. Згуровського, В. Зінченко, О. Козієвської, В. Кременя, В. Лугового, А. Сбруєвої, І. Сікорської, І. Степаненко, М. Степко та інших.

На думку Ф. Альтбаха та У. Тайхлера, міжнародних експертів у сфері теорії вищої освіти, інтернаціоналізація є абсолютно неминучою, адже вона є необхідним супутнім процесом зростаючого глобального ринку праці висококваліфікованого персоналу, а також комунікацій, які передають знання через Інтернет [14]. Українська дослідниця А. Сбруєва вважає, що головними чинниками, які сприяють розвитку інтернаціоналізації вищої освіти в кінці XX – на початку XXI ст., є:

– масовізація вищої освіти в умовах сприятливого економічного та технологічного клімату, позначеного швидким розвитком ІКТ;

– розвиток глобальної конкуренції послуг, товарів та робочої сили;

– інтернаціоналізація ринків робочої сили;

– здешевлення транспортних послуг і можливостей отримання інформації через ІКТ [11, с. 14–15].

У свою чергу І. Степаненко наголошує, незважаючи на те, що питання інтернаціоналізації повною мірою представлено і широко обговорюється науковцями усього світу, проте воно знов і знов привертає до себе увагу і вимагає переосмислення, адже інтернаціоналізація вищої освіти – є динамічним процесом і суттєво змінюється, безперервно формується і переформатовується відповідно до контексту – міжнародного, регіонального і національного, – в якому вона розгортається. Разом зі зміною цього контексту змінюються цілі, завдання, зміст і стратегії інтернаціоналізації, яка сьогодні кардинально відрізняється від інтернаціоналізації вищої освіти 25–20 років тому [13, с. 158]. Здійснивши ґрунтовний аналіз світового досвіду інтернаціоналізації

вищої освіти М. Дебич робить висновок, що термін «інтернаціоналізація» (англ. «internationalization» або «internationalisation») став звичним явищем в науковій літературі розвинених країн ще з 1980-х років, проте перше офіційне визначення терміну «інтернаціоналізація» з'явилося в Україні лише у 2014 році у «Національному освітньому глосарії: вища освіта» [6, с. 8], де зазначено, що інтернаціоналізація (internationalisation): у вищій освіті це процес інтеграції освітньої, дослідницької та адміністративної діяльності вищого навчального закладу / закладу вищої освіти чи наукової установи з міжнародною складовою:

- індивідуальна мобільність (студентів, науковців, викладачів, адміністративного персоналу);
- створення спільних міжнародних освітніх і дослідницьких програм;
- формування міжнародних освітніх стандартів з метою забезпечення якості;
- інституційне партнерство, створення освітніх і дослідницьких консорціумів, об'єднань [9, с. 25].

До інтернаціоналізації освіти відносять такі форми міжнародного співробітництва як [10]: індивідуальна мобільність, мобільність освітніх програм та інституціональна мобільність, формування нових міжнародних стандартів освітніх програм, інтеграція у навчальні програми міжнародних елементів та освітніх стандартів, інституційне партнерство. Розглядаючи інтернаціоналізацію вищої освіти на інституційному рівні, І. Сікорська акцентує увагу на тому, що інтеграція системи вищої освіти України у світовий освітній простір за умови збереження і розвитку національних досягнень і традицій вищої школи – один із принципів державної політики, зафіксований у новому Законі «Про вищу освіту» (2014). Міжнародна діяльність вищого навчального закладу – напрям освітньої діяльності ВНЗ з організації системних відносин і взаємовигідного співробітництва з суб'єктами освітнього простору з інших держав. Головними напрямками міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів є:

- участь у програмах двостороннього та багатостороннього міждержавного обміну студентами, аспірантами, педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками;
- проведення спільних наукових досліджень;
- організація міжнародних конференцій, симпозіумів, конгресів та інших заходів;
- участь у міжнародних освітніх та наукових програмах;
- спільна видавнича діяльність;
- надання послуг, пов'язаних із здобуттям вищої та післядипломної освіти, іноземним громадянам в Україні;
- відрядження за кордон науково-педагогічних кадрів для викладацької та наукової роботи відповідно до міжнародних договорів України, а також прямих договорів вищих навчальних закладів з іноземними партнерами [12, с. 269].

За своїм змістом інтернаціоналізація освіти – це є процес включення різних міжнародних аспектів у дослідницьку, викладацьку та адміністративну діяльність вищих навчальних закладів. Процес інтернаціоналізації освіти тягне за собою структурні зміни на рівні кожної конкретної освітньої установи [1]. Процес інтернаціоналізації на рівні окремих університетів стосується:

– студентів: набір іноземних студентів, організація обмінних програм, виробничих практик, а також індивідуальної студентської мобільності;

– професорсько-викладацького складу: обмін викладачами, спільні науково-дослідні програми, стажування у зарубіжних університетах, створення спільних навчальних програм, організація інтенсивних курсів та літніх шкіл;

– змістовного боку навчальних програм: нові програми та курси з відчутною міжнародною компонентою, що враховують елементи міжкультурної комунікації і країнознавства, іноземні мови (як предмет вивчення і як мову-посередник при читанні курсів), дистанційне навчання, використання нових інформаційних та педагогічних технологій у навчальному процесі;

– питань акредитації, визнання та оцінки: визнання документів про освіту, використання системи ECTS, видача «подвійних» та спільних дипломів, забезпечення якості освіти, міжнародні рейтинги університетів;

– питань керівництва та управління вузом: структури, які можуть і мають право приймати рішення, міжнародні відділи, адміністрування на факультетському і кафедральному рівнях, набір персоналу, питання просування та розвитку, створення умов для інновацій, міжнародне співробітництво та проекти, програми обміну та стажувань для адміністраторів, управління людськими і матеріальними ресурсами, консультаційні та інформаційні служби, процедура оцінки, інфраструктура [8].

Із розвитком інтернаціоналізації перед освітою і наукою постали нові цілі в сприянні організації спільних дослідницьких програм та проєктів, мобільності студентів та викладачів, спеціальні пропозиції для іноземних студентів. В свою чергу, дослідник або студент, який навчається в іншій країні та бере участь у міжнародних освітніх програмах автоматично і найчастіше підсвідомо розвиває в собі такі додаткові здібності, як:

- розуміння міжкультурних відмінностей;
- здатність до міжкультурної комунікації;
- розвиток самомотивації до навчання й досліджень;
- здатність розглядати свою країну в крос-культурному аспекті (закономірний процес збагачення, розвитку та збереження культурних цінностей, традицій та неповторності);
- вивчення культурних особливостей зсередини;
- розвивати навички, адаптовані до інших суспільств (особистісні, дослідницькі) [7, с. 10].

Наша держава потребує висококваліфікованих, компетентних, конкурентоспроможних фахівців, які будуть здатні вирішувати професійні завдання в умовах, що постійно та швидко змінюються. Саме тому за умов новітнього глобалізаційно-інформаційного суспільства актуалізується необхідність у спеціалістах з плурілінгвальними навичками, які зможуть використовувати іноземні мови з метою соціально-професійної комунікації та можливої адаптації в іншомовному середовищі. Не потребує доведення думка, що громадяни, які володіють іноземними мовами, можуть скористатися всіма перевагами від вільного пересування Європейським Союзом і здатні легше звикнути до життя в іншій країні. Мовна компетентність є однією з найголовніших умов успішного працевлаштування

та побудови кар'єри. Інтеграція інтернаціонального виміру в навчальні програми підкреслює важливість мов. З одного боку, поширення англійської мови де-факто є частиною будь-якої стратегії інтернаціоналізації для учнів, викладачів і навчальних закладів, і деякі країни-члени вже ввели або вводять цільові курси з англійської мови (зокрема, на магістерському рівні) як частину своєї стратегії залучення талантів. З іншого боку, значним активом Європи є багатомовність: вона високо оцінюється іноземними студентами [Erasmus, 2012] і її необхідно використовувати у викладанні і дослідженнях у всіх програмах вищої освіти. Додаткове володіння європейськими мовами розширює кар'єрні перспективи і почасти визначає, чи зробить свій вибір добре підготовлений випускник ЗВО або дослідник на користь того, щоб залишитися в Європі для навчання в аспірантурі в якості відібраного Erasmus Mundus для отримання спільного диплома з-за меж ЄС, що припускає можливість мобільності щонайменше у дві європейські країни. Для того, щоб повністю реалізувати свій потенціал для успішної інтеграції в приймаючій країні, мобільні студенти, дослідники та викладачі потребують конкретної підтримки для вивчення мови, включаючи можливість вивчити місцеву мову, будь то мова навчального курсу або мова дослідницької групи [3, с. 241].

Для України інтернаціоналізація стає важливим вектором для реформування системи вищої освіти, її модернізації у напрямку гармонізації з контекстом європейських освітніх вимог. Запровадження основних положень Болонського процесу та врахування вимог інтернаціоналізації передбачають також врахування національних підходів до організації навчання, змісту освіти, традицій у підготовці майбутніх фахівців з вищою освітою. Основними практичними цілями євроінтеграції стали: збільшення конкурентоспроможності і привабливості європейської вищої освіти, сприяння мобільності студентів та викладачів, поліпшення працевлаштування випускників.

Проте здійснення процесів інтернаціоналізації та інтеграції, серед яких і забезпечення мобільності студентів, і створення для них можливостей продовжувати освіту в іншому європейському закладі вищої освіти, не можливо уявити без вільного володіння студентами декількома іноземними мовами, адже європейсько-освіченою людиною є фахівець, який володіє п'ятьма європейськими мовами [5, с. 189]. В сучасних умовах, мовна освіта є важливим засобом, котрий формує свідомість особистості та її здатність бути соціально мобільною в суспільстві, сприяє веденню діалогу культур у світі, що глобалізується навколо розв'язання різноманітних проблем, вона стає одним з важливих складових підготовки спеціаліста, що гарантує його професійну успішність. Від сучасних фахівців очікують, що вони будуть здатні продукувати, отримувати, обробляти, ефективно використовувати інформацію, не маючи перед собою географічних, соціальних, культурних, і особливо мовних бар'єрів. Тому все більше студентів почало усвідомлювати, що знання іноземних мов гарантує значні переваги на ринку праці та буде сприяти їх майбутній професійній мобільності; володіння іноземними мовами є важливою умовою для налагодження міжнародних контактів,

створення спільних з іноземними колегами проєктів, роботи у міжнародних компаніях, проходження стажування за кордоном з метою отримання досвіду інших країн, інтенсифікації професійної взаємодії із закордонними партнерами. Тому плюрилінгвальна освіта відіграє, на нашу думку, важливу роль в інтеграційних процесах української вищої освіти до Європейського загальноосвітнього простору. Під плюрилінгвальною освітою ми розуміємо таку організацію навчального процесу, при якому стає можливим використання більше ніж однієї мови як мови навчання та викладання. Проте хотілося наголосити, що плюрилінгвальна освіта не є банальним вивченням/викладанням однієї чи декількох іноземних мов. Плюрилінгвальна освіта сприяє формуванню у студентів певних фонових знань, тобто знань про культуру, традиції, того реального фону, на базі якого розвивається картина життя іншої країни, іншого народу. Крім того, плюрилінгвальна освіта закладає основи мовної толерантності, іншими словами позитивне сприйняття різноманітності: усвідомлення мовців їх багатомовності може привести до того, що вони будуть однаково оцінювати значимість інших мов, які використовують вони або інші мовці, навіть якщо ці мови виконують різні функції. Але це усвідомлення повинно формуватися в процесі освіти, так як воно не є автоматичним.

В свій час Болонський процес, що став реально здійсненим завдяки зміні суспільної свідомості в напрямку громадського та індивідуального плюрилінгвізму, поставив перед вищою освітою європейських країн низку викликів щодо мовного навчання. Як було зазначено в доповіді експертів з мовного навчання Вільного університету Брюсселя (Universite Libre de Bruxelles), «простий здоровий глузд вказує на те, що академічна мобільність серед 33 країн Євросоюзу з більш ніж 20 різними національними мовами вимагає особливої уваги до мовних умінь та навичок. У зв'язку з цим тут виникає стратегічне питання про те, яку позицію займають окремі вищі навчальні заклади щодо академічної мобільності та інтернаціоналізації. Однак виникає і ряд безпосередньо педагогічних питань для викладачів мов щодо комунікативних умінь і навичок, необхідних у рамках академічної мобільності в багатомовному та мультикультурному контексті європейського континенту» [15].

У доповіді експертів Вільного університету Брюсселя виділяється п'ять наступних «найбільш очевидних» комунікативних ситуацій та компетенцій, з якими можуть зіткнутися студенти, викладачі й адміністратори, залучені в академічну мобільність в Європейському просторі вищої освіти:

– *Робота з джерелами за фахом на іній мові.* Сьогодні цей вид діяльності особливо необхідний при роботі з письмовими джерелами інформації, проте зі зростанням мобільності як студентів так і професорсько-викладацького складу, такі види діяльності, як слухання і розуміння лекцій, конспектування та участь у семінарах на іноземній мові будуть набувати все більшого значення.

– *Участь у програмах з мобільності.* Даний вид діяльності включає не тільки специфічно академічний аспект, а й адаптацію до нового життєвого укладу і загальні вміння та навички спілкування, щоб дозволити учасникам жити повним професійним та соціальним

життям протягом періодів навчання або викладання в іншій країні.

– *Вміння та навички професійної комунікації*, як, наприклад, участь у конференціях, організація академічних презентацій, підготовка доповідей та написання статей.

– *Участь у міжнародних проектах* як професорсько-викладацького складу, так і адміністраторів.

– *Навички та вміння спілкування* для полегшення неформальних обмінів і неофіційного спілкування з колегами [15, с. 4].

Разом з тим, поряд з уміннями і навичками мовного спілкування, учасники програм академічної мобільності опиняються в плюрилінгвальних і мультикультурних ситуаціях, що вимагають від них умінь і навичок культурного розуміння, адаптації та посередництва.

Отже, плюрилінгвальна освіта відіграє важливу роль в контексті інтернаціоналізації та інтеграції української освіти до міжнародного освітнього простору, адже вона не тільки сприяє вивченню більш ніж однієї іноземної мови, але формує мультикультурну свідомість та світобачення, відбувається проникнення в систему цінностей тієї чи іншої культури, сприйняття її світогляду та духовного світу. А обмін духовними цінностями, знайомство з досягненнями культури інших народів збагачує особистість, в той же час сприяє поглибленню національного самоусвідомлення як громадянина своєї держави.

Список використаних джерел

1. Вихрущ А. Інтеграція української освіти в європейський освітній простір / А. Вихрущ // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 469. – Педагогіка та психологія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009.
2. Высшее образование в глобализованном обществе. Установочный документ ЮНЕСКО по образованию [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001362/136247r.pdf>.
3. Горбунова Л. С. Інструменти інтернаціоналізації вищої освіти в європейській освітній політиці / Л. С. Горбунова // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. – 2015. – №3 (додаток 2): тематичний випуск «Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу». – С. 236–252.
4. Горбунова Л. Ключові компетенції у транснаціональному освітньому просторі: визначення та імплементація [Електронний ресурс] / Людмила Горбунова. – Режим доступу: http://www.philosopheducation.com/images/Files/PDF/2016_issue_2/12.pdf.
5. Губерський Л. Філософія як теорія та методологія розвитку освіти / Л. Губерський, В. Андрущенко. – Київ: МП Леся, 2008. – 516 с.
6. Дебич М. А. Інтернаціоналізація вищої освіти: світовий досвід: монографія / М. А. Дебич. – Суми: Університетська книга, 2017. – 291 с.
7. Коліванова Т. В. Глобалізація та інтернаціоналізація освіти / Т. В. Коліванова, О. Ю. Паутова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.evrovibir.in.ua/globalizatsiya.html>.
8. Концепція віртуальної інтернаціоналізації вищої освіти України. Проект TEMPUS «E–інтернаціоналізація для навчання у співпраці» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eicl.kharkiv.edu/upload/E-internationalization%20concept_Ukraine.pdf.
9. Национальный освітній глосарій: вища освіта. – 2-ге вид., перероб. і допов. / ав.–уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова; за ред. В. Г. Кременя. – К.: ТОВ «Вид. дім «Плеяди», 2014. – 100 с.
10. Обзор европейского опыта интернационализации высшего образования / The review of European experience of internationalization of higher education / Education, Audiovisual&Culture Executive Agency, European Commission TEMPUS, [Нап. укр. акад.]. – Харьков: Изд-во НУА, 2010. – 56 с. – (E–internationalization for collaborative learning).

11. Сбруева А. А. Глобальні та регіональні тенденції розвитку вищої освіти в умовах побудови суспільства знань: препринт. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. – 80 с.

12. Сікорська І. М. Аналіз міжнародної діяльності вищого навчального закладу як стратегічного напрямку інтернаціоналізації / І. М. Сікорська // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. – 2015. – №3 (додаток 2): тематичний випуск «Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу». – С. 268–277.

13. Степаненко І. В. Ключові питання інтернаціоналізації: колізії інструментального і культурно-гуманітарного вимірів / І. В. Степаненко // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. – 2015. – №3 (додаток 2): тематичний випуск «Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу». – С. 158–180.

14. Altbach P. G. Internationalization and Exchanges in Global University / Altbach P. G., Teichler U. // The Future of Sponsored Educational Exchanges in an Internationally Mobile Academy: a Symposium convened by the Institute of International Education and the German Academic Exchange Service (DAAD). – New York, 2000. – 15 p.

15. Tudor J. The Challenge of Bologna Process for Higher Education Language Teaching in Europe. – Brussels: Université Libre de Bruxelles, 2005.

16. World Conference on Higher Education: The New Dynamics of Higher Education and Research for Societal Change and Development (UNESCO, Paris, 5–8 July 2009) COMMUNIQUE (8 July 2009) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001892/189242e.pdf>

References

1. Vykhruhshch A. Intehratsiya ukraïns'kyi osvity v yevropeys'kyi osvityni prostir / A. Vykhruhshch // Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu. – Vyp. 469. – Pedahohika ta psykholohiya. – Chernivtsi: Chernivets'kyi nats. un-t, 2009.
2. Vysshee obrazovanye v hlobalyzovannom obshchestve. Ustanovochnyy dokument YUNESKO po obrazovanyu [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001362/136247r.pdf>.
3. Horbunova L. S. Instrumenty internatsionalizatsiyi vyshchoyi osvity v yevropeys'kyi osvityni politytsi / L. S. Horbunova // Vyshcha osvita Ukrayiny. Teoretychnyy ta naukovo-metodychnyy chasopys. – 2015. – №3 (dodatok 2): tematychnyy vypusk «Yevropeys'ka intehratsiya vyshchoyi osvity Ukrayiny u konteksti Bolons'koho protsesu». – S. 236–252.
4. Horbunova L. Klyuchovi kompetentsiyi u transnatsional'nomu osvitynomu prostori: vyznachennya ta implementatsiya [Elektronnyy resurs] / Lyudmyla Horbunova. – Rezhym dostupu: http://www.philosopheducation.com/images/Files/PDF/2016_issue_2/12.pdf.
5. Hubers'kyi L. Filosofiya yak teoriya ta metodolohiya rozvytku osvity / L. Hubers'kyi, V. Andrushchenko. – Kyiv: MP Lesya, 2008. – 516 s.
6. Debych M. A. Internatsionalizatsiya vyshchoyi osvity: svitovyy dosvid: monohrafiya / M. A. Debych. – Sumy: Universytet-s'ka knyha, 2017. – 291 s.
7. Kolivanova T. V. Hlobalizatsiya ta internatsionalizatsiya osvity / T. V. Kolivanova, O. Yu. Pautova [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.evrovibir.in.ua/globalizatsiya.html>.
8. Kontseptsiya virtual'noyi internatsionalizatsiyi vyshchoyi osvity Ukrayiny. Proekt TEMPUS «E–internatsionalizatsiya dlya navchannya u spivpratsi» [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.eicl.kharkiv.edu/upload/E-internationalization%20concept_Ukraine.pdf.
9. Natsional'nyy osvityniy hlosariy: vyshcha osvita. – 2–he vyd., pererob. i dopov. / av.–uklad.: V. M. Zakharchenko, S. A. Kalashnikova, V. I. Luhovyy, A. V. Stavtys'kyi, Yu. M. Rashkevych, Zh. V. Talanova; za red. V. H. Kremeny. – K.: TOV «Vyd. dim «Pleyady», 2014. – 100 s.
10. Obzor evropeyskoho opyta ynternatsyonalizatsiyi vyssheho obrazovannya / The review of European experience of internationalization of higher education / Education, Audiovisual&Culture Executive Agency, European Commission TEMPUS, [Nar. ukr. akad.]. – Khar'kov: Izd-vo NUA, 2010. – 56 s. – (E–internationalization for collaborative learning).
11. Sbruyeva A. A. Hlobal'ni ta rehional'ni tendentsiyi rozvytku vyshchoyi osvity v umovakh pobudovy suspil'stva znan': preprint. – Sumy: SumDPU im. A. S. Makarenka, 2008. – 80 s.

12. Sikors'ka I. M. Analiz mizhnarodnoyi diyal'nosti vyshchoho navchal'noho zakladu yak stratehichnoho napryamu internatsionalizatsiyi / I. M. Sikors'ka // Vyshcha osvita Ukrainy. Teoretychnyy ta naukovometodychnyy chasopys. – 2015. – №3 (dodatok 2): tematychnyy vypusk «Yevropeys'ka intehratsiya vyshchoyi osvity Ukrainy u konteksti Bolons'koho protsesu». – S.268–277.

13. Stepanenko I. V. Klyuchovi pytannya internatsionalizatsiyi: koliziyi instrumental'noho i kul'turno-humanitarnoho vymiriv / I. V. Stepanenko // Vyshcha osvita Ukrainy. Teoretychnyy ta naukovometodychnyy chasopys. – 2015. – №3 (dodatok 2): tematychnyy vypusk «Yevropeys'ka intehratsiya vyshchoyi osvity Ukrainy u konteksti Bolons'koho protsesu». – S.158–180.

14. Altbach P. G. Internationalization and Exchanges in Global University / Altbach P. G., Teichler U. // The Future of Sponsored Educational Exchanges in an Internationally Mobile Academy: a Symposium convened by the Institute of International Education and the German Academic Exchange Service (DAAD). – New York, 2000. – 15 p.

15. Tudor J. The Challenge of Bologna Process for Higher Education Language Teaching in Europe. – Brussels: Université Libre de Bruxelles, 2005.

16. World Conference on Higher Education: The New Dynamics of Higher Education and Research for Societal Change and Development (UNESCO, Paris, 5–8 July 2009) COMMUNIQUE (8 July 2009) [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001892/189242e.pdf>

Petrychenko N. S., graduate student, Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), petrychenko_natalia@ukr.net

Plurilingual education in the context of internationalization of higher education in Ukraine

The article deals the internationalization and integration processes in the modern system of higher education in Ukraine. It is noted that the internationalization of higher education is an answer to the globalization trends of the development of modern society. For Ukraine, internationalization is becoming an important vector for reforming the system of higher education, its modernization in the direction of harmonization with the context of European educational requirements. The important role of plurilingual education as a factor of Ukrainian integration into the international education system is analyzed and emphasized. In modern conditions, plurilingual education is an important means of forming the consciousness of the individual and his/her ability to be socially mobile in society, contributing to a dialogue of cultures in the world, which is globalizing around the solution of various problems, it is becoming one of the important components of the training of a specialist, which guarantees his/her professional success.

Keywords: plurilingual education, internationalization of higher education, integration processes, international education system, globalization, mobility.

* * *

УДК 130.2

Силадій І.,
здобувач, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), lepan@ukr.net

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК СВОБОДА ВИБОРУ МОДЕЛІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Демократизація системи освіти відкриває низку можливостей для розкриття творчих здібностей не тільки педагога, але й учня, сприяє пошуку нестандартних підходів у навчально-виховному процесі. Рутинному, шаблонному педагогу демократизація не під силу. І тільки майстер своєї справи здатний до вияву креативності, свободи, творчості. Під цим оглядом демократизацію варто розглядати як свободу вибору педагогом моделі освітнього процесу. Такий вибір передбачає лібералізацію всієї системи педагогічної діяльності, наування в навчальному закладі атмосфери творчості, співробітництва, новаторства, конструктивного діалогу всіх учасників навчально-виховного процесу. Водночас у демократичному суспільстві вибір педагогом освітньої моделі має враховувати особливості, пріоритети, нахили учнів. Реалізація такого підходу повинна розгортатися в контексті розробки конкретних методик навчання та виховання.

Ключові слова: людина, культура, освіта, демократія, демократизація освіти, модель освіти, вибір моделі освіти, свобода вибору моделі освіти.

Обираючи певну модель освітнього процесу, педагог повинен наповнити її новим змістом, показати власне бачення навчально-виховної роботи. Саме тому одним з найважливіших шляхів демократизації освіти є оновлення методів, прийомів навчальної діяльності учнів, які мають будуватися на гуманістичній основі, партнерських відносинах, принципі рівноправного діалогу у системі вчитель – учень. Визначальним напрямком такої роботи є розвиток самостійності учнів, систематичне формування в них умінь виробляти свою точку зору. Творчому зростанню методів і прийомів роботи з учнями сприяє реалізація принципів дискусійності, проблемності в процесі індивідуального і парного, групового і колективного навчання – ілюстративно-пояснювальних, проблемно-пошукових, дослідницьких, а також рольових ігор, психологічних тренінгів, методів і прийомів ділового спілкування [1, с. 69].

Демократизація освіти дозволяє втілити світоглядні екзистенціальні педагога у навчальній процес, напрацювати власний стиль викладання. Як зазначає К. Часова, потрібно викладати навчальний матеріал з певної дисципліни, спираючись на життєві приклади, створюючи такі ситуації, які можливо розрішити, використовуючи особистісні якості. Кожному педагогу потрібно мати свій особливий внутрішній світ, який окреслить траєкторію його особистої гуманної педагогіки, що визначить притаманні йому особливості спілкування з учнями та зробить неповторною атмосферу на занятті, що змусить учнів запам'ятовувати зміст сказаного та якісніше засвоювати знання [2, с. 197].

Продовжуючи наведену вище логіку Л. Кондрашова підкреслює, що в умовах демократизації сучасної освіти одним із важливих завдань педагогічної праці є моделювання освітнього процесу так, щоб стимулювати інтелектуальні й емоційні сили його учасників, гармонізуючи їх, забезпечувати розвиток особистості відповідно до індивідуальних освітніх стратегій. Вибудовуючи власну модель освітнього процесу у демократичному суспільстві викладач повинен розуміти потреби й настрої учнів. Так, вищеозначена дослідниця спираючись на соціологічне дослідження стверджує, що до необхідних якостей педагога учні зарахували: вміння знайти індивідуальний підхід, здатність до співпраці, грамотне літературне мовлення, комунікабельність, повагу до особистості учня. Професіоналізм учителя учні віднесли за значущістю на п'яте місце. З аспектів особистого впливу (вміння створити на уроці сприятливий психологічний клімат, творча активність, почуття гумору, здатність бути особистістю, організаторські здібності, зовнішній вигляд і емоційність) на останньому місці – емоційність учителя [3, с. 15].

Водночас зауважимо, що вибір педагогом власної моделі освіти неможливий без демократизації освіти як на мікрорівні, так і на макрорівні – лібералізація всієї системи педагогічної діяльності.

В цьому контексті В. Береза окреслює низку певних ознак, які притаманні демократичній системі освіти:

– роздержавлення школи, ліквідація існуючої в країні монополії на освіту та перехід до суспільно-державної системи, де особистість, суспільство і держава є рівними партнерами;

– децентралізація управління освітою, чітке розмежування між центром, регіональними та місцевими